

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук Ботнарєнко Ірини Анатоліївни на дисертацію
Зінсу Ольги Іванівни «Психолого-правові засади запобігання домашньому
насилъству в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження Зінсу Ольги Іванівни спрямоване на вирішення комплексу теоретичних та практичних проблем психолого-правових засад запобігання домашньому насилъству в Україні. Робота присвячена теоретичному та емпіричному дослідженню сутності домашнього насилъства та психологічним детермінантам, з якими пов'язують його вчинення.

Проблематика дисертаційного дослідження Зінсу Ольги Іванівни «Психолого-правові засади запобігання домашньому насилъству в Україні» є актуальною та своєчасною, що зумовлено, по-перше, соціальною значущістю та її загостренням у зв'язку з воєнним станом в державі, по-друге, трансформаційними процесами українського суспільства та їх впливом на формування світоглядних позицій громадян України, по-третє, недостатнім рівнем розробки питань з позиції юридико-психологічної доктрини. Відповідність визначеної тематики найважливішим проблемам сучасності посилюється необхідністю подолання стереотипних уявлень щодо приватності правової поведінки в сім'ї, родині, побуті, а також підвищення ефективності соціального контролю щодо запобігання девіантної поведінки в міжособистісних відносинах. Дисертація Зінсу Ольги Іванівни становить цінність для наукової діяльності, а надані матеріали мають достатній теоретичний рівень і суттєву практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019); Основних наукових напрямів та найважливіших проблем

фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019 – 2023 роки (Постанова Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30); Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 15 серпня 2021 р. № 5/2015); Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки, затверджених рішенням Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 р. (протокол № 28/1); додатку 3 наказу МВС України від 16.03.2015 № 275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015 – 2019 років»; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розроблень на 2020 – 2024 роки (п. 14, 27; наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454); Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018 – 2024 роки, затвердженого рішенням Вченої ради НАВС від 27 лютого 2018 р.; Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021 – 2025 рр., затвердженої постановою Загальних зборів Національної академії правових наук від 26 березня 2021 року.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2019 р. (протокол № 22) та уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 31 жовтня 2023 р. (протокол № 22). Виходячи з обраної проблеми дослідження, дисертантка коректно сформулювала **мету та завдання** і повною мірою розкрила їх у структурній побудові та безпосередньо у змісті роботи. Спираючись на достатньо широке коло джерел та літератури (267 найменувань, з них 67 – іноземними мовами), у роботі детально проаналізовано теоретичний зміст понять «домашнє насильство», «кривдник», «злочинець», «потерпілий», «жертва» в сучасній інтерпретації та у зв'язку з проблемами юридичної психології.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі були використані комплекс загальнофілософських, загальнонаукових, спеціально наукових методів, що обиралися відповідно до предмета, мети, завдань дослідження. Обрані методи надали можливість розглянути домашнє насильство як багатоаспектне явище, зокрема і як суспільно-небезпечне діяння.

Науково-теоретичну основу для написання дисертації склали наукові праці з психології, філософії, економіки, державного управління, соціології, кримінального права та кримінології, а також інших правових наук, зокрема й зарубіжних учених. Нормативним підґрунтям дослідження стали положення Конституції України, Кримінального Кодексу України, Законів України, підзаконні нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, проекти законів, що визначають засади протидії домашньому насильству в Україні, акти законодавства низки зарубіжних країн.

Інформаційною та емпіричною базою дослідження є акти судової практики та діяльності, викладені в Єдиному реєстрі судових рішень України; довідкові видання, офіційні статистичні дані та аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора, статистичні дані громадських організацій, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, узагальнена судова практика (100 судових рішень у кримінальних провадженнях за фактами домашнього насильства), зведені дані опитування 240 осіб (90 працівників Національної поліції України, 150 пересічних громадян України). Анкетування, опитування здійснено на основі авторських розроблень анкети і опитувальника.

Зроблені у дисертації висновки та рекомендації логічні і є результатом всебічного та об'єктивного аналізу досліджуваних явищ, здійсненого за допомогою сучасного наукового інструментарію. В процесі дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні прийоми і методи пізнання. Їх використання дозволило дисертантці всебічно науково обґрунтувати теоретичні, методологічні та практичні аспекти вивчення актуальної теми.

Основні положення та висновки в дисертації висвітлено у 22 одноосібних **наукових публікаціях**, серед яких: 11 наукових статей – у збірниках,

включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві наукових статті – у зарубіжному науковому журналі (Республіка Польща); дві статті – опубліковано у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, а також сім тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (дві з яких – у державах Європейського Союзу: республіка Польща та республіка Латвія).

Основні результати та висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Зінсу О.І. «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні» можуть бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом, правозастосовній діяльності (для удосконалення організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи суб'єктів, які у межах своєї компетенції здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству), а також у процесі психологічного супроводу професійної діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Зінсу О.І. виконана українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють десять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 254 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 177 сторінок.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертаційне дослідження Зінсу О.І. стало одним із перших у вітчизняній психолого-правовій науці комплексним першим в Україні

монографічним дослідженням психолого-правових засад запобігання домашньому насильству, що надало змогу розглянути феномен «домашнє насильство» як поліфонічний глибинний конфлікт та як суспільно небезпечне винне діяння, вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Окремо слід зупинитися на отриманих дисертанткою нових науково обґрунтованих результатах, які мають важливе значення для розвитку юридико-психологічної доктрини. Так, мають теоретичну і практичну цінність висновки дисертантки про доцільність розроблення та впровадження цільових комплексних програм правового виховання (с. 190), обґрунтування необхідності створення притулків тимчасового проживання (перебування) осіб, стосовно яких застосовано окремі спеціальні заходів протидії домашньому насильству (терміновий заборонний припис, обмежувальний припис) (с. 242). Зазначені висновки закладають основу для пошуку шляхів удосконалення механізмів протидії домашньому насильству. Також значний науковий інтерес становлять погляди дисертантки щодо ролі сімейної медіації як інноваційного засобу (напряму) профілактики домашнього насильства. Окремо відзначимо виражений методологічний підхід до аналізу громадської думки стосовно проблематики домашнього насильства.

Позитивної оцінки заслуговує авторський аналіз та узагальнення основних міжнародно-правових стандартів і зарубіжного досвіду щодо запобігання домашньому насильству, оцінка державної політики щодо протидії домашньому насильству з позиції громадської думки.

Незважаючи на беззаперечні переваги дисертаційної роботи та позитивно оцінюючи запропоновані її автором висновки, вона містить деякі моменти, які потребують уточнення, зокрема:

1. Авторка досліджує феномен домашнього насильства як поліфонічний глибинний конфлікт. Хотілося б почути, що саме вкладається у зміст цього конструкту?

2. У ході розкриття дисертанткою правових та інституційних заходів запобігання домашньому насильству (п. 3.1), варто було б більше уваги приділити обґрунтуванню їхньої ефективності з опорою на відповідну аргументацію та власні висновки.

3. Зі змісту дисертації спостерігається, що робота виконана на емпіричній базі з початку 2019 року. Цікаво було б дізнатися думку дисертантки, чи вплинуло на вчинення домашнього насильства повномасштабне вторгнення росії в Україну, і, якщо вплинуло, то як саме?

4. Однією із задач дослідження визначено «охарактеризувати ціннісні орієнтації кривдника домашнього насильства». Окреслена задача дослідження вирішується в підрозділі 2.2. «Психолого-правова характеристика особи кривдника», зміст якого, здебільшого, зведено до пояснення причин насильницької поведінки особи, що вчиняє домашнє насильство, та кримінологічної характеристики такої особи. Тобто, авторка дещо трансформувала характеристику ціннісних орієнтацій до специфіки кримінологічних особливостей. На наше переконання, дослідження впливу ціннісних орієнтацій на насильницьку поведінку особи сприяло б встановленню суттєвих особливостей психолого-правової характеристики особи злочинця.

5. У роботі присутні поодинокі мовностилістичні неточності, які вказують на авторський стиль вкладення результатів дослідження та в цілому не впливають на якість сприйняття матеріалу дисертації.

Указані зауваження до дисертації не мають принципового характеру, не впливають на міру обґрунтованості дисертаційних висновків і не знижують високий рівень даного дослідження, яке представляє нове оригінальне вирішення актуального наукового завдання – визначення психолого-правових засад запобігання домашньому насильству в Україні.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Зінсу О.І. є самостійно виконаним науковим дослідженням.

Загальний висновок.

Дисертація Зінсу Ольги Іванівни «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у визначенні психолого-правових засад запобігання домашньому насильству, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Зінсу Ольга Іванівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

**старший науковий співробітник
наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
ННІ №1 Національної академії
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук**

Ірина БОТНАРЕНКО